

מסכת ראש השנה פרק ג'

משנה

א'

קידוש החודש תלוי דוקא באמירת בי"ד "מקודש" וצריך לאומרו דוקא ביום.

1) "ראוהו בי"ד וכל ישראל" – בית דין והרבה מעם ישראל ראוהו בליל ל'.
"ישראל"

"זלא הספיקו לומר" – ביום ל' לא הספיקו לומר מקודש.
"מקודש"

"עד שחשיכה" – עד שנהיה ליל ל"א.

"הרי זה מעובר" – נוהגים בחודש זה ל' יום. ["מעובר" מלשון תוספת, שמוסיפים יום לחודש].

והחידוש בדין זה שאף שראוהו בי"ד והרבה מעמ"י, היה מקום לומר שכיון שזה מפורסם שוב אין צורך באמירת בי"ד מקודש, קמ"ל שבכל מקרה בי"ד צריכין לקדשו.

2) "נחקרו העדים" – בי"ד חקרו את העדים ביום ל', והחליטו שאפשר לקדשו, רק שלא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה, הרי זה מעובר.

והחידוש בדין זה, אף שכל דין שהתחלת הדין היה ביום, אפשר לעשות גמר דין בלילה, והכא נמי חקירת העדים הוא התחלת הדין, וזה היה ביום, אעפ"כ אין מקדשין בלילה, שזה הגמר דין.

"ראוהו בי"ד בלבד" – בי"ד של כ"ג או של ע"א לבד ראו את הלבנה, יעמדו שניים מתוך הבי"ד ויעידו בפני שאר הבי"ד

בפניהם ויאמרו
"מקדש מקודש"

[מלשון המשנה משמע שהיו יותר משלשה:

(1) "יעמדו שנים ויעידו בפניהם" הרי שאחרי שעמדו שנים עדיין נשארו שלושה, א"כ מתחילה היו יותר משלושה.

(2) וכן מהסיפא שמדובר בבי"ד של שלשה משמע שהרישא מדובר בבי"ד של יותר משלושה].

(3) ברישא כתוב "יעמדו שנים" בלא ה' הידיעה. בסיפא כתוב יעמדו השנים" ב-ה' הידיעה. מדייק התיו"ט שבסיפא שהם רק שלושה ואחד הוא הוא זיין מומחה, א"כ ברור שהשניים שנשארו הם מעידים, ולכן כתוב ב-ה' הידיעה לומר שניים הידועים. אבל ברישא שישנם יותר משלושה, הרי לא ידוע מי הם השניים.

ויש לדעת שאם בי"ד רואים את הלבנה ביום ל' קודם השקיעה, יכולים מיד לקדשו, משום שראיית בי"ד הוא כהגדת העדים – משום ש"לא תהא שמיעה גדולה מראיה", ורק כאן שראו בלילה, ובלילה אין מקבלין עדות א"כ למחרת ביום שלשים צריכין להעיד מה שראו בלילה, ולכן "יעמדו השנים ויעידו בפניהם".

– "ראוהו שלשה זהן בי"ד" – מדובר כאן שהשלשה הם מגדולי וחשובי הסנהדרין, וראוי שהחודש יתקדש על ידם.

– "יעמדו השנים זיושיבו מחבריהם אצל היחיד ויאמרו מקדש מקדש" – שניים מתוך השלשה צריכים להיות עדים, א"כ נשאר רק אחד מתוכם שהוא מחשובי הסנהדרין, ולכן מצרפים אליו עוד שניים כדי שיהיו ביחד שלשה, [מזה הוכחה שהם מגדולי הסנהדרין, שאם לא כן, מדוע צריך לצרף ליחיד עוד שנים אפשר שיעידו בפני שלשה אחרים מהבי"ד אלא שלכתחילה ראוי שהחודש יתקדש על ידי גדולי הסנהדרין]. וראש בי"ד יאמר מקודש וכל העם יאמרו מקודש מקודש [המשנה קיצרה ולא הזכירה שראש בי"ד אומר מקודש].

– "שאין היחיד נאמן על ידי עצמו" – למשנה הוקשה כיון שהיחיד הנשאר הוא מגדולי הסנהדרין הלא יחיד מומחה זן יחיד חוץ מדיני נפשות, לזה משיבה המשנה שבקידוש החודש אינו יכול לקדש לבד.

- משנה ב'** "כל השופרות כשרין" – שופר היינו קרן שעל ראש הבעל חי – שתוכו חלול ויש בו עצם הנקרא זכרות, ולאחר שמוציאים אותו אפשר לתקוע בו, וקאמר התנא שקרן של כל בעל חי כשר.
- "חוץ משל פרה מפני שהוא קרן" – חוץ משל פרה שאינו כשר לתקוע בו מפני שנקרא קרן ולא נקרא שופר דכתיב "בכור שורו הזר לו וקרני ראם קרניו"
- "אמר רבי יוסי זהלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר במשנה בקרן היובל" – נאמר בספר יהושע פ"ו "במשוך בקרן היובל" וכך פירוש הפסוק כשתוקעים [=במשוך] בשופר [=בקרן] של איל [=היובל], ומכאן הוכיח ר' יוסי שלא רק של פרה קרוי קרן, אלא אף של איל קרוי קרן [ומה שאמר "כל השופרות" לאו דוקא, זהלא אין לו ראייה אלא על איל, אלא כוונתו להוכיח, שלא רק של פרה קרוי קרן כפי שטען ת"ק. ובגמ' מבואר דת"ק סובר ששל פרה קרוי רק קרן ולא שופר, ואילו שאר בע"ח אף שקרוי קרן קרוי גם שופר].
- משנה ג'** "שופר של ר"ה של יעל פשוט" – שופר שתוקעים בו בראש השנה לוקחים משל חיה הנמצאת בהרים, הנקראת יעל. שהקרן שלה הוא ישר [=פשוט] ובאמת של כל הבעלי חיים כשר אם הוא פשוט, כמפורש במשנה ב' שכל השופרות כשרים, אלא נקט יעל משום שהוא פשוט.
- והטעם שצריך פשוט, דר"ה עיקרו תפילה, ובתפילה כמה שאדם מראה עצמו יותר פשוט מעולה יותר.
- "ופיו מצופה זהב" – ופיו של השופר מצופה בזהב. דין זה הוא רק בביהמ"ק – ומה שציפו בזהב מפני כבוד החג.
- "זשתי חיצוצרות מן הצדדין" – דין זה הוא רק בביהמ"ק – והטעם לכך משום שכתוב "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" והיינו שלפני ה' [בביהמ"ק] צריך גם חצוצרות וגם שופר.
- "שופר מאריך" – מה שהחצוצרות עומדים משני צדדיו של השופר, להראות שמצות

היום בשופר, וכן השופר מאריך להראות שמצות היום בשופר.	זחיצוצרות מקצרות	
	שמצות היום	
	בשופר"	
בעת צרה כשמתעניין יש מצוה לתקוע בשופר ולוקחים שופר של איל זכר שהוא כפוף, ובאמת של כל הבעלי חיים כשר אם הוא כפוף, רק נקט איל שהוא כפוף.	"בתעניות בשל	משנה
	זכרים כפופין"	ד'
והטעם שצריך כפופין, שתענית עיקרו לעשות תשובה, וצריך להראות עצמו כפוף ונכנע.		
דין זה הוא רק בביהמ"ק – ומה שציפו בכסף, משום שהחצוצרות שבו עיקר המצוה, היו של כסף.	"זפיהן מצופה כסף"	
והטעם שתקעו בשופר, משום שנא' "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך הי".		
משום שנאמר בפרשת בהעלותך שבעת מלחמה יש לתקוע בחצוצרות למדו מכאן שבעת צרה יש לתקוע בחצוצרות.	"זשתי חצוצרות	
	באמצע"	
מה שחצוצרות באמצע, להראות שמצות היום בחצוצרות וכן החצוצרות מאריכות להראות שמצות היום בחצוצרות, וכיון שרצו שהחצוצרות יעמדו באמצע ממילא הוצרכו להעמיד שני שופרות משני הצדדים, וממילא יוצא, שבתעניות ישנם שני שופרות.	"שופר מקצר	
	זחיצוצרות מאריכות	
	שמצות היום	
	בחצוצרות"	

תענית		ר"ה		
הטעם	הדין	הטעם	הדין	המקרה
דבתענית עדיף לכפוף עצמו	כפופין	לתפילה עדיף פשוט לתפילה עדיף כפוף	לחכמים פשוט לרי יהודה כפוף	סוג השופר
כמו החצוצרות	כסף	כבוד החג	זהב	במה מצופה השופר
שמצות היום בחצוצרות	חצוצרות	שמצות היום בשופר	שופרות	מי עומד באמצע
שמצות היום בחצוצרות	חצוצרות	שמצות היום בשופר	שופרות	מי מאריך
צריך ב' שופרות מהצדדים כדי שהחצוצרות יעמדו באמצע	4	דמספיק שופר א' לשני חצוצרות	3	כמה אנשים תוקעים

- משנה ה'** "שזוה היובל לר"ה" – ביובל יש מצות תקיעת שופר ביוה"כ לסימן שילוח עבדים וחזרת השדות לבעלים, [ואף שיובל אינו תפילה מ"מ יש היקש לר"ה].
- "לתקיעה" – (1) שתוקעים בשל יעל פשוט, (2) כמינין התקיעות של ר"ה.
- "זלברכות" – שאומרים ביובל מלכויות זכרונות שופרות.
- "ר"י אומר בר"ה" – בשני דברים חולק ר"י, (1) שבר"ה תוקעים בשל כפופים ולא בפשוט, (2) שגם לתפילה עדיף כפוף, (2) שיובל לא שוה לר"ה. תוקעין בשל זכרים וביובל בשל יעלים"
- משנה ו'** "שזופר שנסדק ודבקו" – אם נסדק השופר לאורכו אף שדיבקו, פסול, משום שנחשב כשני שופרות, ויש לתקוע בשופר אחד.
- "דבק שברי שופרות" – לקח כמה עיגולי שופר ודיבקם יחד ועשאם שופר אחד, פסול, דלא פסול" – הוי שופר אחד.

- "נקב וסתמו" – נהיה חור בשופר וסתמו בחתיכת שופר אבל לא במין אחר [ויש לדעת שאם לא היה סותם את החור היה כשר, אף שקולו משונה, דכל הקולות כשרים בשופר].
- "אם מעכב את התקיעה פסול, ואם לאו כשר" – אם נשתנה קולו מהקול הקודם לפני שניקב, השופר פסול, משום שיוצא שקול השופרשל עכשיו נגרם על ידי הסתימה ואין זה קול שופר, אבל אם לא מעכב, דהיינו שלא נשתנה קולו, כשר.
- מ ש נ ה** – "התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפטס" – "בור" הוא חפירה בקרקע, "דות" הוא מקום מוקף מחיצות אבנים על הקרקע, "פיטס" הוא כלי חרס גדול.
- "אם קול שופר שמע יצא זאם קול הברה שמע לא יצא" – מדברים על העומד מחוץ לבור שאם שמע רק קול שופר יצא. ואם שמע קול שופר, ובסופו שמע גם את ההד של השופר לא יצא, כי צריך לשמוע קול שופר לבד ללא עירבוב קול אחר. [מי שנמצא בתוך הבור תמיד יצא, דתמיד שומע רק קול שופר.
- "וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לביהכ"נ ושמע קול" – וכן מי שלא היה בתוך בית הכנסת, אלא מבחוץ, או בביתו הסמוך לבית הכנסת, ושמע קול תקיעת שופר, או שבפורים שמע קול מגילה. [מה שאמר התנא בלשון "וכן" שהשוה דין זה לדין הקודם. 1. שבשניהם המשמיע והשומע אינם במקום אחד [תיו"ט]. 2. בשניהם הייתה כאן שמיעת קול שופר ולא כראוי, או שלא כיון או שהיה מעורבב בזה קול הברה [תפא"י].
- "אם כיון לבו יצא זאם לאו לא יצא" – אם השומע כיון לבו לצאת ידי חובת המצוה יצא. וכתב הרע"ב, דאף שהתוקע לא כיון להוציאו ידי חובה, כי לא ידע שהוא נמצא מאחורי ביהכ"נ, כיון שהוא שליח ציבור ומתכוין להוציא כל השומעים את תקיעתו, גם העומד בחוץ יצא ידי חובה.
- "אעפ"י שזה שמע זזה שמע זה כיון לבו זזה לא כיון לבו" – שני אנשים עמדו מאחורי בית הכנסת, ושניהם שמעו קול שופר, יתכן שאחד יוצא ידי חובה ואחד לא יוצא ידי חובה, ואעפ"י ששניהם שמעו, זה שכיון לבו יצא, וזה שלא כיון לבו לא יצא.

-